

Bényi József külügyminiszter-helyettes
beszéde a VSZ szófiai egyeztető értekezletén

Tisztelt Elnök Elvtárs !

Kedves Elvtársak !

Szeretnék őszinte köszönetet mondani bolgár házigazdáinknak találkozóink kiváló munkafeltételeinek biztosításáért és a meleg, baráti gondoskodásért, amelyben részesítenek bennünket.

Napirendi témáink rendkívül szerteágazó problémákat ölelnek fel. Egyik-másik kérdéskör évtizedek óta véleménycsereink tárgyát alkotja és jelenleg is többféle szocialista egyeztetési fórum mindennapi gondját képezi. Mai tanácskozásunk mégis újkeletű esemény. A Külügyminiszteri Bizottság bukaresti döntése alapján, első alkalommal találkozunk ilyen keretben, hogy véleményt cseréljünk azokról az emberi jogi és humanitárius kapcsolatokat érintő politikai problémákról, amelyekkel nemzetközi tanácskozásokon találkozunk, ezeket összevessük saját felfogásunkkal és nemzeti gyakorlatunkkal, társadalmi, gazdasági és politikai fejlődésünk sürgető igényeivel. Nincsen könnyű dolgunk. Nem csupán rövidlejáratu konferencia-taktikai kérdésekről kell véleményt formálnunk, jóllehet a felszínen ilyen köntösben jelentkeznek a problémák, hanem számításba kell vennünk a fejlett tőkés államok politikai-gazdasági-katonai-technológiai kihívását. Mély meggyőződésünk, hogy az új helyzetben gondolkodásunk megújítására van szükség a humanitárius, emberi jogi kérdések kezelésében is.

A helyes vagy a helytelen külpolitikai elemzés hozzájárul ahhoz, hogy csökkennek-e vagy éppen ellenkezőleg, növekednek az utkeresés kockázatai. Ezzel kapcsolatban csak néhány gondolatot szeretnék megemlíteni.

Abból indulunk ki, hogy eszmecszerénk szempontjából nagyjelentőségű az SZKP XXVII. kongresszusa és az SZKP KB idei januári plénuma, amelyek hosszú távra kijelölték az irányt és a tennivalókat a szovjet demokrácia kiteljesítése, a politikai rendszer egészére kiterjedő átalakítás megvalósítása érdekében. Szeretném elmondani Önöknek, hogy a XXVII. kongresszus és az említett KB ülés munkáját az elhangzott értékeléseket és a célkitűzéseket egyetértő közérdeklődés kíséri a mi országunkban is.

Kedves Elvtársak !

Mint ismeretes, Varsóban külügyminiszter-helyettesi egyeztetésre került sor januárban a bécsi EBEÉ utótalálkozó munkájáról és a második szakaszban jelentkező feladatok közös meghatározásáról. A végrehajtási vita, valamint a második szakasz eddigi tapasztalatai arról tanuskodnak, hogy a nyugati országok az emberi jogi és humanitárius kérdések vitafórumává szeretnék szűkíteni az EBEÉ folyamatot, már meglévő deformálódását továbbvinni. Ezt mutatja a Helsinkinél megtett 11 és fél éves ut, amely során mindenben tulajdonképpen ezekre hivatkozva háritották el a megállapodásokat.

Az általuk állandósítani kívánt "emberi dimenzió" kifejezés éppen az emberi jogok szűkített értelmezését jelenti. Ellensúlyozása érdekében határozottan fel kell lépünk a jogok és szabadságjogok teljeskörű, a politikai, polgári jogok mellett a gazdasági, szociális, kulturális, oktatási jogokat felölelő értelmezésének fenntartásáért.

Ennek fényében a szocialista országoknak még jobban tudatosítaniuk kell, hogy az emberi jogok a szocializmus természetes része. E mellett nyíltan, az eddigiéknél nyíltabban kellene szólnunk arról, hogy e téren céljaink és gyakorlatunk között sajnos nincs mindig kellő összhang, de a belső demokratizálás folytatására irányuló erőfeszítéseinkben ennek megteremtésére nagy figyelmet fordítunk.

A január 14-15-én tartott szakértői tanácskozáson és a varsói külügyminiszter-helyettesi egyeztetőn közös feladatunknak nyilvánítottuk a humanitárius együttműködés fejlesztésével foglalkozó moszkvai konferencia összehívásáról szóló szovjet javaslat előmozdítását. A moszkvai konferencia megrendezése a szocialista országok politikai érdekeinek szempontjából rendkívüli jelentőséggel bírna. Ugy tűnik, hogy amikor a konferencia mandátumának tartalmi elemeivel majd megismerkedhetünk, a nyugati küldöttségekkel elkezdődhetnek a nem hivatalos beszélgetések. A bécsi találkozón részt vevő magyar küldöttség munkájával minden módon segíteni kívánja a szovjet javaslat előmozdítását, mert a kérdést külpolitikánk legfontosabb időszakos feladatai közé soroljuk.

Ami a moszkvai konferencia mandátumával kapcsolatos nyugati álláspontot illeti, el kell ismernünk, érthető, hogy nyugati részről miért nem lelkesednek a gondolatért. A megrendezés ténye, várható eredményei nem az ő érdekük. Mostani hallgatásuk a további egyezkedés célját szolgálja. Eddig benyújtott javaslataik azonban jelzik: élni kívánnak a javaslat adta keretekkel, megpróbálják azt saját felfogásuknak megfelelő tartalommal megtölteni.

A nyugati államok által beterjesztett "átfogó" humanitárius javaslatban minőségileg új elem szerepel: a 35-ök összehívásának lehetősége emberi jogi, humanitárius ügyekben is. Ez bizonyos foku intézményesítést jelent az ellenőrzésben, konkrét alapot nyújt a beavatkozáshoz. Ugyanakkor felvetődik a szankcionálás lehetőségének kérdése is.

A javaslat egyszerű visszautasításánál jobb politikai hatást érhetünk el, ha bíráljuk az intézményesítést, de megvizsgáljuk azt, hogy milyen lehetőséget nyújt számunkra a későbbi csoportegyeztetésekkel módosított javaslat, s különösen azt, hogyan terjeszthető ki a javaslat hatálya pld. a második kosárra, az első kosár katonai vonatkozásaira.

Kedves Elvtársak !

A szakértői tanácskozáson felvetődött egy, a nyugati országok emberi jogi gyakorlatát és jogsértéseit dokumentáló nyilvántartás - egy ún. "adatbank" - felállításának igénye. Szovjet elvtársainktól megkaptuk az "Emberi jogok" információ-kereső rendszer program-tervét, amelyet tanulmányozunk. Az "adatbank" felállításával szemben ellenvetésünk nincsen, de azt nemzeti keretben pénzügyi okok miatt most nem tudjuk vállalni. A Külügyminisztérium természetesen mindig kész arra, hogy ezzel kapcsolatos ismereteit megossza. Szeretnénk azonban rámutatni arra is, hogy a nyugati emberi jogi visszaélések lajstromozása és a nyugati országokat bíráló fellépés tényszerű megalapozása mellett megnőtt annak a jelentősége, hogy saját gyakorlatunkat összhangba hozzuk a jogelveinkkel, valamint azokkal a nemzetközi egyezményekkel és ajánlásokkal, amelyeknek részesei vagyunk. Az offenzív fellépés hitelességét így tudjuk megalapozni.

Kedves Elvtársak !

Megragadom az alkalmat, hogy a szocialista emberi jogi nyilatkozat-tervezettel kapcsolatos magyar álláspontról az értekezletet tájékoztassam.

Nagyrabecsülésünket fejezzük ki az NDK Külügyminisztériumának azért a munkáért, amelyet a tervezet kidolgozása során végzett. Az új szöveg figyelembe veszi a berlini értekezleten elhangzottakat.

A jelenleg folyamatban lévő bécsi utótalálkozón azonban a Szovjetunió azon bejelentése, hogy kész Moszkvában megrendezni egy, a humanitárius együttműködés fejlesztésével foglalkozó konferenciát, szerintünk olyan új helyzetet teremtett, amelyben a tervezett nyilatkozat nyilvánosságra hozatala kedvezőtlenül érintené a szocialista országok bécsi tárgyalási pozícióit. Megítélésünk szerint nem segítené azt a szándékunkat, hogy a nyugatiak egyetértését megkapjuk a moszkvai konferenciához. A fentiek alapján álláspontunk szerint ilyen közös nyilatkozat most nem időszerű, esetleg később válhat azzá. Szívesen együttműködünk barátainkkal azonban abban, hogy egy olyan koncepciót dolgozzunk ki, mely meghatározza nemzetközi együttműködésünket a humanitárius kérdésekben.

Kedves Elvtársak!

Véleményünk szerint a nyugati politikai támadásokat az emberi jogok ürügyén az európai biztonság és együttműködési folyamatban, valamint az ENSZ szervezetekben egyedi intézkedéseinkkel, bármily határozottak legyenek is azok, aligha csökkenthetjük, különösen nem szüntethetjük meg.

A kihívásokra belpolitikai és külpolitikai lehetőségeink kihasználásával tudunk hatékonyan válaszolni.

Nem a nyugati támadások, hanem fejlődésünk objektív igényei állítják előtérbe a szocialista demokrácia s benne az emberi és állampolgári jogok kiteljesítésének kérdéseit.

A demokratizálás konkrét programjait a szocialista társadalmi rend fejlődéséért a nemzeti szuverenitás keretei között határozzuk meg, de lényegi jegyeik minden szocialista országban közősek. Megjelenési formáik szervezeti és intézményi kereteik eddig is nagy változatosságot mutattak.

- 6 -

Bizonyos, hogy a szocialista demokrácia kiteljesedésével párhuzamosan a specifikus jegyek a jövőben még nagyobb változatosságot fognak mutatni. Például a humanitárius kérdésekben folyó együttműködésünk elmélyítésében ennek nagy figyelmet kell szentelni.

A politikai intézményrendszer korszerűsítéséhez és a demokrácia kiteljesítéséhez Magyarországon hozzákezdünk.

A párt 1970-ben tartott X. kongresszusának közismerten központi témája volt az államélet és a szocialista demokrácia fejlesztése. A kongresszus megfogalmazta az alkotmányreform szükségességét. Ezt követően dinamikus törvényhozási folyamat indult meg, eredményeként új törvény született a tanácsokról, az ügyészségről és a bíróságokról, valamint a választásokról. Erre az időszakra esett a mezőgazdasági termelőszövetkezetek érdekképviselői rendszerének kiépülése.

Napjaink ugyancsak a változások sokaságát mutatják. Markánsan növekedtek a városi és községi tanácsok önkormányzati vonásai a járások megszüntetésével egyidejűleg. Az új választási rendszer a többes jelölés gyakorlatát alakította ki. Vállalati tanácsok jöttek létre, a kormány, a minisztériumok, a központi államigazgatási szervek feladataiban módosulások következtek be a decentralizáció irányában.

Mindezzel egyidőben a párt szervezete és munkastilusa is fejlődött, új formák jöttek létre, és átalakult a szakszervezetek, a KISZ és a Hazafias Népfront belső strukturája és munkamódszere.

Nem egyszerűen csak javítgatni akartuk a politikai intézményeiket, hanem új minőségi viszonyokat kívántunk kialakítani. Természetesen sok minden nem szándékaink szerint sikerült, munkánkat folytatjuk, semmit nem tartunk véglegesen megoldottnak.

Számos olyan probléma is létezik még, amelyekre nem ismerjük a megfelelő megoldást. A jelenlegi helyzetet tehát nem idealizáljuk, nem tartjuk eszményi állapotnak.

Kedves Elvtársak!

Ezeket a kérdéseket szerettem volna figyelmükbe ajánlani. Természetesen számos más fontos probléma is foglalkoztat bennünket napirendünk keretében, amelyeket esetleg későbbi eszmecserénk során érinthetünk.

Köszönöm a figyelmet.